

सातारा जिल्ह्याचे भारतीय लष्करी सेवेतील योगदान

किरण गणपत कुंभार
संशोधक विद्यार्थी
शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर

प्रस्तावना

१५ ऑगस्ट १९४७ रोजी आपला भारतदेश स्वतंत्र झाला. स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर आपल्या भारतास मोरकाही समस्या निर्माण झाल्या त्या समस्यांमध्ये भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी असलेले वाद व त्यातून निर्माण होणारे संघर्षही एक समस्या होती. त्यासाठीच भारतीय सीमांचे संरक्षण करणे व प्राप्त स्वातंत्र्य टिकवणे ही जबाबदारी सशस्त्र दलांनी आपल्या हाती घेतली. ही जबाबदारी पार पाडताना अनेक लढाया लढल्या आपण लढाया लढलो की त्यातील घटना इतिहास जमा होतात. आज आपण ज्या स्वातंत्र्याचा उपभोग घेतो ते स्वातंत्र्य सैनिकांच्या त्याग व बलिदानामुळेच आवादीतराहिले आहे. सैनिक प्रसंगी आपल्या प्राणाची परवा न करता भारतीय सीमांचे रक्षण करतात म्हणून चत्यागाची व बलिदानाची ज्यांनी शपथ घेतली अशा लष्करी सेवेतील सैनिकांच्या योगदानाचा अभ्यास होणे गरजेचे आहे. कोहिमा येथील एका शहिद सैनिकाच्या समाधीवर पुढील ओळी लिहीलेल्या आहेत. "जब आप घरजा एतो उन्हे बताए और कहें कि उनके कलके लिये हमने अपना आज दे दिया"

महाराष्ट्रातील प्रत्येक जिल्ह्याची वेगळी ओळख आहे. सातारा जिल्हा हा 'शुर-विरांचा' जिल्हा आणि 'लष्करी जिल्हा' म्हणून ओळखला जातो. सातारा जिल्ह्याला लष्करी परंपरा फार जुनी आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या स्वराज्यातील घटक असलेला सातारा जिल्हा मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य युद्धातही अग्रेसर होता. पेशवाईत स्वतः छत्रपती शाहू साताराचे निवासी झाले व मराठा साम्राज्याची सुत्रे सातारा येथून नसंचालीत केली जावू लागली. मराठी साम्राज्याच्या अस्तानंतर ब्रिटीश काळात १८५७ च्या उठावात सातारा जिल्हाही अग्रेसर होता. ब्रिटीशांच्या वर्चस्वाखाली सातारा जिल्ह्याने पहिल्या व दुस-या विश्व युद्धात मित्र राष्ट्रांच्या बाजूने सहभाग घेतला. हीच परंपरा पुढे

लष्करीपरंपरालाभलेल्यासाताराजिल्हयातसन २०१४

पर्यतसेवानिवृत्तसैनिकाणि सैनिकांच्याविधवापत्नी यांचीआकडेवारी खालिलटेबल क्र १मध्ये दर्शवली आहे.

No	District	Ex-servicemen				Widows			Grand Total	
		Army	Air Force	Navy	Total	Army	Air Force	Navy		
1	Ahmednagar	6155	287	354	6796	2240	48	20	2308	9104
2	Akola	1789	90	45	1924	691	15	12	718	2642
3	Amravati	3229	107	37	3373	1306	14	2	1322	4695
4	Aurangabad	3586	209	154	3949	883	30	17	930	4879
5	Beed	2840	12	20	2872	562	2	3	567	3439
6	Bhandara	732	18	20	770	121	0	4	125	895
7	Buldhana	3883	58	25	3966	1361	5	7	1373	5339
8	Chandrapur	964	52	38	1054	241	14	4	259	1313
9	Dhule	1220	62	17	1299	383	4	5	392	1691
10	Gadghiroli	96	4	0	100	19	0	0	19	119
11	Gondia	656	13	8	677	89	2	1	92	769
12	Hingoli	401	4	5	410	120	1	0	121	531
13	Jalgaon	2508	199	62	2769	684	34	8	726	3495
14	Jalna	1044	20	16	1080	281	3	1	285	1365
15	Kolhapur	10426	341	362	11129	4293	91	51	4435	15564
16	Latur	2989	32	19	3040	544	5	1	550	3590
17	Mumbai City	4406	491	3969	8866	359	38	68	465	9331
18	Mumbai Sub	5616	1484	2283	9383	1214	138	138	1490	10873
19	Nandurbar	202	17	3	222	90	11	3	104	326
20	Nagpur	4013	367	886	5266	1230	146	62	1438	6704
21	Nanded	1004	36	12	1052	230	3	2	235	1287
22	Osmanabad	3293	29	32	3354	843	2	1	846	4200
23	Nasik	4814	1261	248	6323	1054	98	16	1168	7491
24	Parbhani	691	15	8	714	151	2	0	153	867
25	Pune	19656	3754	1915	25325	3718	501	179	4398	29723
26	Raigad	2883	147	386	3416	1984	17	15	2016	5432
27	Ratnagiri	3805	66	103	3974	3381	18	150	3549	7523
28	Satara	16624	338	421	17383	7220	70	39	7329	24712
29	Sangli	13282	239	280	13801	5118	132	57	5307	19108
30	Sindhudurg	3131	62	42	3235	2214	15	9	2238	5473
31	Solapur	5766	217	121	6104	2177	37	9	2223	8327
32	Thane	5485	1458	2778	9721	1056	110	149	1315	11036
33	Wardha	1032	80	30	1142	325	16	6	347	1489
34	Washim	679	20	6	705	299	6	0	305	1010
35	Yavatmal	1095	66	22	1183	583	18	6	607	1790
RSB TOTAL.		139995	11655	14727	166377	47064	1616	1045	49755	216132

टेबल क्र १

लष्कराकडूनकेलेलासन्मान

साताराजिल्हयातीलकाहीशहिदसैनिकांचीनावेपुढीप्रमानेकर्णलसंतोपमहाडिक,सुनिल यादव,सतिशशिंदे,श्रीरंगसावंत,इमाममहम्मद शेख,एकनाथ सखारामनिकम, दिनकर यशवंतनिकम, प्रल्हादतुकारामनिकम, बाबुरावभायगुडे, अशोकबाबरडत्यादी, अनेकलष्करीकारवायांमध्ये साताराजिल्हयातीलसैनिक शहिद व जायवंदझालेअमे २२५ जवानदेशेवेसाठीकर्तव्य बजावताना शहिदझालेआहेत.शहिदसैनिकांचीआकडेवारीटेबल क्र ३ मध्येदाखविले आहे.

TABLES OF BATTLE CASUALTIES WHO HAVE LAID DOWN THEIR LIVES IN VARIOUS OPERATIONS SINCE 1962 To 28.02.2013 (GR 17.7.20)

Sl. No.	District	1962	1965	1971	Abat	Megh doot	Pawan	Rakshak	Bodo Ulla	Blue Star	Ochod	Ambush	Rhmo	Savage	Bamle Aw	Falcon	Niraj Naga	Kargil	After Kargil	Total
1	Mumbai City		1	4															2	7
2	Mumbai Sub		3	3			1	2				1							9	19
3	Thane	1	1	8															4	14
4	Rangath	3	8	16		4		3											5	39
5	Sindhudurg	5	9	10			5	2					2		1	2			6	42
6	Ratnagiri	9	14	14		1		5											3	46
7	Nashik	2	2				4	3			1			3				1	22	38
8	Dhule		2					4			2								5	15
9	Nandurbar																		0	0
10	Jalgaon	1				2	1	6			2								16	38
11	Ahmednagar		3	9		3	3	2	6	1									23	53
12	Pune		12	12		2	4	6			2	1	1			1		1	25	71
13	Satara	19	58	66		7	12	14			1	1				1	6		40	225
14	Sangli	7	28	46		9	12	10			1		12		1	3		2	33	164
15	Solapur	2	13	11		2	6	5								1			20	61
16	Kolhapur	4	18	46		4	19	38			9	3	4					1	33	79
17	Aurangabad	1	2	3				7		1									9	23
18	Jalana		1			1													1	4
19	Pathan							2					1						3	3
20	Hingoli																	1	13	33
21	Beed	1	2	5		1	2	8											4	18
22	Nanded	1						2		1									4	13
23	Umranabad	1		4			3												11	20
24	Latur		2	1		2		3											7	13
25	Amaravati		1	1			2	2									1		4	30
26	Buldhara			11	1	3	6												4	27
27	Akola	1	7	2		1	8	3											2	2
28	Washim																		9	20
29	Yavatmal		1	6				2						2					7	25
30	Nagpur	1	6	6				2						3					3	5
31	Wardha							2								1			3	13
32	Bhandara			2		1		6											2	2
33	Gondia																		5	7
34	Chandrapur		1	1															1	3
35	Gadchiroli							2											1	3
	Total	63	195	287		43	88	141	6	4	18	7	32	3	3	8	7	6	338	1249

टेबल क्र ३